Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייטאגיג וואכענטליך
פונקטלעך מיטוואך אונד פרייטאג
אונד קאסטט
פיר עסטערייכ-אונגארן
גאנצעיהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלבייהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פיערטעליהרי-2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיר'ס אויסלאנד
גאנצעיהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלבייהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיערטעליהרי 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדען טאג
אבאנירען
אין דער אדמינסטראציאנס-עקספעדיציאן פון דער פעסטער צייטונג
אין דער אבאנירונג-שטעלע
דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולווארד נומ' 29
וואהין מאן אויך דיא אדמינסטראציאנס-אנגעלעגענהייטען צו ריכטען בעליעבט.

Nr. 141. פינפצעהנטער יאהרגאנג. פעסט, מאנטאג ד כסליו התרמ"ד. Pest, den 3. Dezember 1883.

אויס דעם אונגארישען ריכסטאגע.

אין דער פרייטאג-זיטצונג דעס אונגארישען ריכסטאגעס בענאנן דער קאמפף וועגען דעם פאן דער רעגיערונג אפגעלעגטען שטייער-ערהאהונגס-גזעטצעס. ביא דער פערהאנדלונג דעס מיט-ערטע-גזעטצעס האבען מאן נאך מטאנטער איינגע „היטערע וויטצע"; דאך בעטרעפפס דער שטייער-ערהאהונג געשטאלטעט זיך דער קאמפף זאגליך צו איינעם ערבשטייטען, מאן „וויטצעלטע" דיבס-אויס נטכט מעהר, דען אין געלדזאכען האבען בע-קאנגליך אללע געמיטהליכקייט אויף.

ציערסט שפראך אלעקסאנדער הענעדיש, דער בעקאנגטע רעפערענט דער רעגיערונגס-פארטיא אין פינאנצ-אנגעלעגענהייטען, דיעזער זאגטע: „דיא שטייער-ערהאהונגס-פארלאגע דער רעגיערונג האט דורכאוס נטכט דיא אינפיהרונג פאן ג'ע'ן שטייערן צום צייעלע, זאנדערן בלאס דיא פערהעלטנישמעסיגע ערהאהונג דער „צושלעגע" צו דען בעריטס פערהאנדענען שטייערן, וואהורך דער שטאאט 3 מיללאגען געוינגען ווירד. אבריגענס ווירד דערוארך אויך איינע „גלייכמעסיגערע" בע-שטייערונג ערריכט ווערדען, דא דיא ערהאהונג דיעזער שטייער-צושלעגע נור עגע בריגער-קלאססען בעריהרען ווירד, דיא בזיהער וועניגער בעלאסטעט ווארען, אלס דיא אבריגען בריגער-קלאססען. — דער פאן דעלפי מאכט וואהל דיא אינוענדונג, דאס מאן פארערסט דאס „בארשעט" אבערהיפט פערהאנדערן מיססע, אום דאס „דעפיצט" גענוי צו קענען. ער מיינט, דאס מאן דאך נטכט 3 מיללאגען צו בעוילליגען בריכט, בעפאר מאן נאך ווייס, אב ביא דען אדרעטליכען אינגאבען אין דעפיצט ווירקליך פארהאנדען. — נין, דארבער מאנ זיך דער הערר דעלפי בערוהיגען, זא ווייס ווירדען ווייל דיא אדרעטליכען אינגאבען נטכט אינטערעסאנט גענוג, דאס ווייל נאר קיין דעפיצט דאבען זאללען; אך עמפעהלט דארבער דיא פארלאגע דער רעגיע-רונג וועגען ערהאהונג דער שטייער-צושלעגע אום 3 מיללאגען צור אנגאבע!

נון ערהאב זיך אינגאין הערלפי, דער בעסטע קענער דעס פינאנز-וועזענס אינטער דען אינטערסס-לינקען, אונד זאגטע: „ווער ווירד עס פיר לעבעללד פינדען, ווען מאן אין עמאנדעס גאנזר צור דערקונג אינער שולד פארדערט, בעפאר מאן אהם נאכגעוויזען, אב אבערהיפט אינע שולד עקסיסטירט; נון פארדערט דיא רעגיערונג פאן אנס דיא בעוילליגונג אינער שטייער-ערהאהונג אום 3 מיללאגען צור דערקונג דעס דעפיציטס אין דען אדרעטליכען אינגאבען, בעפאר דאס באר-שעט נאך געפיפט ווארדט, אום פעסטעשטעללען, דאס אין זאללעס דעפיציט ווירקליך פארהאנדען, דיא רעגיערונג זאגטע אומסונסט, דאס דיא דורכקטען שטייערן נטכט מעהר ערהאבט ווערדען קאנגען אונד דאס נאטענשליך דער צוגרבעוויזען געשאנט ווערדען מוסס; עטצט אבער זאללען עבען דיא דורכקטען שטייערן אום 3 מיללאגען ערהאבט ווערדען, וואפאן 800,000 גולדען גערעכנט אויף דען גרונדבעוויזען געשאפפלען ווירדען; ווער קאמיט נוממט זיך דיא בעהויפטונג דעס רעפערענטען אויס, דער דא זאגט, דאס דורך דיעזע שטייער-ערהאהונג איך איינע „גלייכמעסיגערע" בעשטייערונג ערציעלט ווערדען ווירדט, דא פאן דערזעלבען פארצוגלט נור עגע בריגער-קלאסسען בעריהרט ווערדט ווערדען זאללען, וועלכע ביזהער וועניגער בעלאסטעט ווארען, אלס דיא אבריגען בריגער-קלאסسען. — נון וואהרליך! איך

איינע הוכשע גלייכבערעכטיגונג דאס! נעהמען וויר אן, ווייר דעטטען צוויא מיט דיא בעלאדענע וואגען פאר אונס, פאן וועלכען דער איינע זא זעהר בעלא-דען איזט, דאס ער זיך מעהר אונמאגליך פאס פראס-עע דורכען קאנן, וועהרענד דער אנדערע זיך נאך וויל אפאלל פארטשלעפפען קאנן. ווערע עס קלוג אונד פראקטיש, וועגן ווער נון, אום איינע „גלייכע בעלאסטונג" צו ערציעלען, איך דיעזען לעטטען וואגען זא בעלאסטען ווירדען, דאס איך דיעזער נטכט מעהר פאן דער שטעללע קאממען קאנן! — אונד דאס וויל איך אונזערע רעגיערונג מאכען, אונ-דעס זא נון איך עגען בריגער-קלאסسען איינע האה-הערע שטייער-בעלאסטונג אויפלעגען וויל. דא איך ביזהער נאך ר'ה'ר'ע'ן קאנגטען: — אין פראנ-צאזישער שטאאטס-מאגן זאגטע אינסט: „מאכטע דאך איינע גטטע פאלטיק, דאגן ווערדע איך גטטע פינאנצען מאכען, דא עבען דורך דיא שלעכטע פא-לטיק דיא אינגאבען זיך פערמעהרען אונד דאס פי-נאנצ-וועזען דעס שטאאטעס צו גרונדע גערטכטעט ווירד!" — ביא אונס גטטאלטעט זיך דיא זאכע פאל-גענדערמאסען: דער איינע מינטסטער מאכט שלעכ-טע פאלטיק, דער אנדערע שלעכטע פינאנצען אונד דער דרטטע — נון, דיעזער מאכט עבען בריד-גרנדליך שלעכט! (אללגעמיינע צוטטיממונג אויף דען בענקען דער אינסרסס-לינקען.) גלויבען זיא מיר, מיינע הערדען! איך דער אנט-סעמטיסמס דעטטע קיינע זאלכע אינטערעסונג גענאממען, וועגן דאס פאלק נטכט זא זעהר אינטער דער דרקגעדען לאסט דער האהען שטייערן זיפצען מוססע. דאס פאלק איזט עבען פערארמט, אונד דא עס דען גרונד וויינער שלעכטען לאגע נטכט מעגגט, ווענדעט עס זיך גגען דיא י'י'ד'ע'ן; טהאזזעכליך איזט עס אבער דיא ר'ע'ג'י'ע'ר'ונ'ג, וועלכע דיא פער-ארמונג דעס פאלקעס פערארזאכט דורך דיא עייגען שטייער-ערהאהונגען; דיא ווידען מיססען אלזא פיר דיא זונדען דער רעגיערונג ביסען! מאן וויל אונס אינרעדען, דאס ווענן ווייר דאס דעפיציט אין דען אדרעגטליכען אינגאבען דורך דיא בעוילליגונג דער גגען שטייער-ערהאהונג צום שווינדען בריגגען, דער קרעדיט אונגארנס אום איסלאנדע שטייגען ווירדע; — לעבעהוך! דיא גולדמעגגער בעאבאכ-טען גגען אינזערע פערהעלטנישסע, זא ווערדען אינזערען, דאס דורך זאלכע שטייער-ערהאהונגען דיא קראפט דעס פאלקעס זא אינפעגעדרט ווירד, דאס ווייר נטכט מעהר דיא פיר דיא אדעלען שטאאטס-שולדען ווערדען עגטרגטען קאנגען. — אך בטטע דאהער, דיא פארלאגע דער רעגיערונג וועגען דער שטייער-ערהאהונג אום 3 מיללאגען פערווערפען צו וואללען! (לעבהאפטער בייפאלל זייטענס דער אינסרסס-לינקען.)

נון ערהאב זיך פינאנצ-מינטסטער מאאר, אום זייגע פארלאגע צו פערטהיידיגען. ער זאגטע: „געעהרטעס הויז! הערר דעלפי וויגטט דורכאוס, דאס מאן, בעפאר מאן איבער דיא 3 מיללאגען שטייער-ערהאהונג פערהאנדעלט, פאר אללעס דאס בארשעט פיפפיג, אום פעסטצושטעללען, אב ווירק-ליך אין דען אדרעגטליכען אינגאבען אין דעפיציט אין דיעזער האהע פארהאנדען; דאס איזט אבער דזשטעס דעס הערין דעלפי נור איינע אבזונדערליכע פערשלעפפונג, דא ער זעלבסס יא מטגליעד דער פינאנצ-קאממיססיאן וואר אונד דאהער דאס בארשעט אייך גרונדליך שטודירט האט. — מאנכע בעהויפטען ווייטער, דיא רעגיערונג פערטטיגט דיא וואהרע לאגע דער פינאנצען. זיא זאגטן, דאסס דאס

גאנצע דעפיציט 20 מיללאגען בעטראגע, ווערענד אין ווירקליכקייט דאס דעפיציט דיא האהע פאן 40 מיללאגען ערריכט! יא וואהל! אבער מאן דארף דאך נטכט פערגעססען, דאס אויף דען אנקויף פאן אייזענבאהנען 25 מיללאגען פערווענדעט ווארדען, זאלכע געלדער גין דארף מאן נטכט אלס דעפיציט בעטראכטען, דא זיא יא צור פערגאסעונג דעס שטאאטס-פערמאגענס פערווענדעט ווארדען, אום אהרע 1875 וואר ווירקליך אין דעפיציט פאן 40 מיל-ליאגען. נעהמען ווייר זאגאר אן, דאס אויך אום יאהר 1884 אין דעפיציט פאן 40 מיללאגען זיין ווירד! אויך דאנן איזט דער אונטערשיעד אין גראסער. אום יאהרע 1875 וואירדען נעמליך בלאס 6 מיללאגען צור פערגאסעונג דעס שטאאטס-פערמאגענס פערווענדעט; אום יאהרע 1884 זינד יעדאך פיר דיע-זען צוועק אבער 24 מיללאגען בעשטممט. דא זעהט מאן יא גליך, דאס אונזער אינגענטליכעס דעפיציט זיך דאך שטארק פערמינדערט אונד אונ-זער פינאנצ-וועזען זיך בעדייטענד געבעססערט!"

„אין גראסער טהייל דער שטייערן (זאגטע מינטסטער מאאר ווייטער) מיט לוידער אויף דיא פערצעונגס דער שטאאטס-שולדען פערווענדעט ווערדען, וואצו 110 מיללאגען ערפארדערליך זינד! אללין דעפיר קאנן מאן וואהל דאך נטכט דיא אונ-גארישע רעגיערונג פערגאנווארטליך מאכען. ווייר האבען יא דורך אינזערען איסלליך מיט עסטערייך אום יאהרע 1867 אויך איינען טהייל דער גמעינזאמען שטאאטס-שולדען אבגעגעטמען מיססען, וואפיר ווייר צינזען אין דער האהע פאן 40 מיללאגען צו גענעהמיגטען האבען. דאנן האט דיא בעוועגונג פאן באסנען אונד דער הערצעגאווינא גראסע סוممען פערשלונגען! (רופ אויף דער איסערסס-לינקען זייטע.) „נון ווייר וארען יא עבען איממער גגען דיא אנגלייכליכע בעוועגונגס-פאלטיק! וואהרים האבט אידר זיא בעוילליגט?) דאנן האבען ווייר יא אויך אויף אייזענבאהנען אונד זאנסטיגע שטאאטס-אונטערנעהמונגען 308 מיללאגען פערבריכט! דיא אייזענבאהנען טראגען נאך נטכט דיא צינזען. דאס מאכט אינע גראסע לאסט אויס. אללין דא דיעזע אייזענבאהנען דער לאנדעס-בעפאלקערונג דאך צום אנבעגעבאהען נטכטען גערייכען, זא איזט עס זעלבסס פערשטענדליך, דאס ווייר דיעזע צינזען עבען פאן דען לאנדעס-בירגערן אין דער פארם פאן שטייערן הערבייזוגען מיססען. — מאן מאכט אונס דען פארווארף, דאס ווייר פערשפראכען, דען גרונד-בעזיטزען צו שאפען, אונד גנמעהר טראטצדעם אויך דען גרונדבעזיטزען דאהער בעשטייערן. מיינע הער-רען! ביזהער האט דער גרונדבעזיטزען עטוואס אבער 82 מיללאגען אן שטייערן געלייסטעט. דא גיבט שטייער ווייד אللא בלאס עטוואס 3 פערצענט דער אלטען שטייער בעטראגען, אונד דאס מאכט אונס קיין פיהלבאר! איך בטטע דאהער דאס הויז אום דיא אנגאהמע מיינער שטייער-ערהאהונגס-פארלאגע!"

נון נאהם דאס ווארט דער איסערסס לינקע דעפיטירטע איינען גאאל; דיעזער זאגטע: „איך האבע צו דיעזער רעגיערונגס-פארלאגע קיין פערטרויען, זיא האט אונס בעטרעפפס דעס דעפיציטס אممער גע-פאפפט. אום יאהרע 1875 מאכטע זיא אין בארשעט מיט אינעס דעפיציט פאן 29 מיללאגען, וועלכעס אין ווירקליכקייט אבער 39 מיללאגען בעטרוג. אום יאהרע 1882 וואירדע דאס דעפיציט מיט 35 מיללא-גען אנגעגעבען, אין ווירקליכקייט יעדאך בעטרוג דאזעלבע 55 מיללאגען! אום יאהרע 1883 האטטען ווייר זאגאר אין דעפיציט פאן 57 מיללאגען! — זייט

בראכטע איהן זאָגאר מיט דען האָכסטען קרייזען דער עסטעררייכישען רעזידענצ-שטאדט אין בע-ריהרונג. טהאטזעכליך וואר געמינאר דער זאָהן איינעס פליק-שניידערס אויס דער פראָווינץ אונד איין ערצ-שלעם, ניכט אבער דער היימליכע זאָהן איינעס ערצ-בישאָפס. אללײן דיא ליגע פערהאלף איהם דענגאָך, דאס ער, פערמאָגע זיינער פערבינ-דונגען מיט דען האָכסטען קרייזען, אן איין „גרינ-דונגס-געשעפט" זיך בעטהייליגען קאָננטע, ביא וועלכעם ער 2)0,000 גולדען איינשטעקטע. ער האטטע זאָ פיעלע איינפלוסרייכע גאָננער, דאס מאן איהם דיא שטעללע איינעס דירעקטאָרס ביא איינער נאַליציישען הייפטבאהן געבען וואָללטע. דאָך געמי-נאר וואָללטע פאָן זיינעם פלאַטטען לעבען אין וויען זיך ניכט לאָזזאגען אונד זאָ ערקלערטע ער: איי וויען זאָלאנגע צו בלייבען, ביז ער אן דער אוני-ווערזיטעט איינע שטעללע אלס פראָפעססאָר ער-האלטען ווירד. — ציפעלליגערוייזע שטארב באלד דאראיף דער הערויסגעבער דעס אנטי-סעמיטישען בלאַטטעס „דיא טריבינע". דאס בלאַטט וואורדע פאָן איינעם יידישען גראָס-גרונדבעזיטצער אנגע-קייפט, דער ערסט פאָר קורצעם צום באראָן ערהאָבען וואורדע. דיעזער ערנאננטע נון דען דר׳ געמינאר צום שעף אונד פערוואלטער דער טריבינע. דאָך דיעזער מיסברייכטע דאס אין איהן געזעטצטע פערטרויען אונד אונטערשלוג דיא איינגעלייפענען פרענומעראציאָנס- אונד אננאָנצען-געלדער. איבער-דיעס פעלשטע ער מעהרערע באנק-אנווייזונגען, איינע זאָגאר מיט 7),000 גולדען, אונד פאַפּטע אויף דיעזע ווייזע גראָסע סוממען געלדער איין. זעלבסט איינער ארמען קאָכין שווינדעלטע ער דיא שווער ציזאממענגעשפארטע סוממע פאָן 500 גולדען איין. דאמיט דיא פאָליצייא איהן ניכט ערווישע, וואָהנטע ער פאסט טעגליך אין איינעם אנדערען האָטעל. אם 2?סטען זוני וואָהנטע ער אין וויען אים „גראנד האָטעל", פאָן וואָ ער נאָך קראקוי אברייזטע. זאָ וואוסטע מאן מאָגאטע הינדורך ניכט, וואָ דער ראפפינירטע שווינד-לער זיך אויפהאלטע. דיעזער טאגע נון ווארדע דער עלענדע מענש אין איינעם פריוואט-הויזע ענטדעקט, אין האפט גענאָממען אונד דעם געריכטע איינגעליע-פערט. דא שטעללטע עס זיך הערויס, דאס דיעזער אנטי-סעמיטישע לומפ, דער וויא בערייטס ערוועהנט, אין דען האָכסטען קרייזען זיך בעוועגטע, מיט דער טאָכטער איינעס ארמען שוסטערס אין פערהעלט-ניס האטטע, דיא ער פערפיהרטע אונד אונגליקליך מאכטע." — זאָ זעהען דיא לייטע אויס, וועלכע דיא אנטי-סעמיטישען העטצערייען בעטרייבען. ווערהאַייאי אונד געמינאר זינד מיט רעשפעקט צו רעדען דיא רעדאקטערע דער אנטי-סעמיטען אונד שטעללען זיך אלס גיינער אונד פעלשער הערויס. וויא זיעהט דאנן ערסט דאס ראָהע, אונגעבילדעטע אנטי- סעמיטישע געזינדעל אויס!

*) דער כריסטליכע איי ד פאָר איינעם יידישען ריכטער) ווירד האבען בערייטס פאָר מאָנאטען מיטגעטהיילט, דאס דער אנטי-סעמיטישע גייסטליכע האפקע פאָר דעם געריכטע אין בערלין אלס צייגע בעשוואָרען ווערדען זאָללטע. דא יעדאָך דער פרעזידענט דעס געריכטס-האָפעס יודע וואר, דא פערוויינערטע האפקע דיא אבלעגונג דעס פאָרגעשריעבענען איידעס, אינדעם ער זאגטע: עס איזט מיט מיינעם גייסט-ליכען געוויססען אונפעראיינבאר פאָר איינעם יידישען ריכטער איינען כריסטליכען אייד אבצו-לעגען:" — דאמאלס וואורדע דער מאנן צו איינער עמפפינדליכען געלד-שטראפע אונד איבערדיעס אייך נאָך דאצו פערארטהיילט, דען אייד דענגאָך פאָר דעם יידישען ריכטער אבצולעגען. אללע אפ-פעללאציאָנען האפקעס האלפען ניכטס. דיעזער טאגע מוסטע האפקע נייערדינגס פאָר דעם יידישען ריכטער וועגען אבלעגונג דעס איידעס ערשיינען. דא זאגטע האפקע: „העדר ריכטער! אין דער רעגעל ווירד דער פאָרגעשריעבענע אייד פאָם ריכטער פערלעזען, אונד דער צייגע מוס זאָדאנן וואָרט פיר וואָרט נאכזאגען. איזט אבער דער צייגע טויב אָדער שווערהאָריג, זאָ דאס ער ניכט גוט האָרט, וואס דער ריכטער איהם פאָרליעזט, זאָ איזט עס געשטאטטעט, דאס דער זיך זעלבסט דען אייד פאָן איינעם פאפיער הערואבליעזט. — דא עס נון געגען מיין געוויססען איזט, דאס איך איינען כריסטליכען אייד נאכשפרע-כע, דען מיר איין יידישער ריכטער פאָרליעזט, זאָ ביטטע איך מיך פיינדליכסט אלס איינען „טויבען" צו בעטראכטען אונד דעמנאָך געשטאטטען צו וואָל-לען, דאס איך דען אייד זעלבער פאָן איינעם פא-פיערע הערואבלעזע!" דער יידישע ריכטער זאגטע היערויף: אבגלייך זיא ניכט „טויב" זינד, זאָ וויל איך דאָך, דא זיא עבען ביטטען, אידהען וואונש ערפיללען. העדר האפקא, דער וועגען דער געשיכטע בערייטס איינע בעדייטענדע סוממע אלס שטראפע ענטריכטעטע, מוסטע נונמעהר דאָך איינען אייד פאָר איינעם יידישען ריכטער לייסטען, דא עס זיך ענדליך דאָך גלייך בלייבט, אב מאן דען אייד דעם ריכטער נאכשפריכט אָדער איהן פאָן איינעם פאפיערע הערואבליעזט! העדר האפקא האט זיך ניכט אלס טויב (חרש) ערוויעזען, זאָנדערן אלס נערריש אונד קינדיש (שוטה וקטן).

*) (ווערדען דיא צוויל-עהע.) בעקאננטליך האבען דיא פריינדען הערפטען, וועלכע דיא איינפיהרונג דער אבליגאטאָרישען צוויל-עהע פיר אללע בירגער פערלאנגטען, זיך דאהין געאי-סערט, דאס מאן זאָגסט דיא צוויל-עהע ביא מיש-עהען צווישען יידען אונד כריסטען אלס איינע „ידענ-עהע" פעראכטען ווירד. — נון! דיא אבליגאטאָרישע צוויל-עהע וואורדע וואָהל ניכט איינגעפיהרט, דאָך אבער האט דיא קאָממיססיאָן איינע פאראגראפפע דעם נייען מיש-עהע-געזעטצעס דאהין אבגעענדערט, דאס עס אויך ביא היראטען צווישען „כריסטען אונד כריסטען" געשטאטטעט זייא, אים אויסלאנדע איינע צוויל-עהע איינצוגעהען, וועלכע זאָדאנן אויך היער אין אונגארן אלס גילטיג ערקלערט ווירד! — מאן האט אלזאָ היער אין אונגארן זעלבסט דיא צוויל-עהע צווישען „כריסטען אונד כריסטען" ניכט געשטאטטעט, יעדאָך דאפיר געזאָרגט, דאס זיא גלייכזאם הינטערטהירכען „הינטערטהירכען" ביא אינס איינגאנג פינדע, נעמליך אינדעם דיעזע צוויל-עהע אים אויסלאנדע געשלאָססען ווערדע, אום דאנן אויך היער גילטיג צו האבען. דא איבעריהן איינע צוויל-עהע נונמעהר אויך צווישען „כריסטען אונד כריסטען" מאגליך, זאָ ווירד דיעזע נימער אלס בלאָסע „ידענ-עהע" בעשימפפט ווערדען קאָננען. —

געשעפטסבעריכט.

פעסטער-פרייזע.

געטריידע-געשעפט. פאָן ווייצען וואר געסטערן וועניג צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר שוואך 7000 מעטער-צענטנער וואורדען פערקויפט.

ווייצען טהייס 100 מעטצ׳ 77,8 קילא 9,80 גול. 200 מעטערצ׳ 77,6 קילא 9,90 גולד. — 100 מעטרצ׳ 76,4 קילא 9,90 גול. 100 מעטרצ׳ 77,2 קילא 9,85 גול. — 500 מעטרצ׳ 76,8 קילא 9,17½ גולדען. 300 מעטערצ׳ 76,8 ק׳ 9,20 גולד׳ פעסטער-באָדען 150 מעטערצ׳ 80 קילא 10,05 גולד. 400 מעטער-צטר׳ 77, קילאָגראמם 9,85 גולדען. — 300 מעטער-צענטנער 76, קילא׳ 9,57½ גולדען. — — וויסענבורגער 1800 מעטערצ׳ 77,5 קילא 9,87½ גולד. 100 מעטער-צענטנער 75,5 קילאָגראמם 9,65 גולדען. — באטשקאער: 200 מעטערצ׳ 79,5 קילא 9,65 גולד. — פאטשאָוואר 500 מעטערצ׳ 73,5 קילא 9.— גולד. — נאָרדאונגארישער 100 מעטערצ׳ 81. קילאָגראמם 9.75 גולד. וויעזעלבורגער 200 מעטערצ. 76. קילא 8.60 גולדען. —
(אללעס פער 3 מאָנאטע.)

קאָרן (נייא) 7.95 -8. גולד.

האפער (נייא) 6,97—6,60 גולד.

פעסטער שלאכטפיעה-מארקט. ביא דער אם 29-סטען ד. מ. היער אין פעסט אבגעהאלטענען וואָכענ-מארקטע וואורדען 1458 שטיק גראָסס- אונד 1252 קליינפיעה צו מארקטע געבראכט. היעפאָן וואורדען פערקויפט: 29 שטיק שטיערע, פער שטיק פאָן 180—80 גולדען — 631 אָכסען דאס פאאר פאָן 200 -310 גולד. 250 קיהע, דאס פאאר פאָן 190—220 גול. 172 מעלקקיהע דאס שטיק פאָן 60—160 גול. 101 שטיק ביפפעל, דאס פאאר צו 120—200 גולד., 315 שטיק קעלבער, דאס שטיק פאָן 10—21 גול. שטיק 1897 שאאפע דאס פאאר פאָן 8—11.50 גול. פרייזע פער 100 קילא: אָכסען-פלייש 60—63.— גולד. קוה-פלייש —.52 —56. גולד. קאלב-פלייש 75—81 גולד. — אונד ביפפעל-פלייש 46—51 גולד.

לאָטטא-ציהונג פאָם 29 נאָוועמבער 1883

הערמאנשטאדט:	46 3 71 56 53
טעמעשוואר:	32 16 88 45 52
פראג:	20 42 62 60 58

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר״ר רייז.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

ווייצען (נייער)		קוואליטעט פר. העקטאל.	פער 100 קילאגראמם
נאָרד-אונגארישער		75	. .
"	"	76	
"	"	77	9.20 9.25
"	"	78	9.25—9.30
"	"	79	9.35—9.40
"	"	80	9.45—9.50
"	"	81	9.55—9.60
פעסטער-באָדען		75	
"	"	76	
"	"	77	9.45—9.50
"	"	78	9.55—9.60
"	"	79	9.65—9.70
"	"	80	9.80—9.85
"	"	81	9.90—9.95
טהייס		75	
"	"	76	
"	"	77	9.55—9.60
"	"	78	9.65—9.70
"	"	79	9.75—9.80
"	"	80	9.85—9.90
"	"	81	9.95—10.05
וויסענבורגער		76	
"	"	77	9.45—9.50
"	"	78	9.55—9.60
"	"	79	9.65—9.70
"	"	80	9.80—9.85
"	"	81	9.90—9.95

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאל.	פער 100 קילאגראמם
קאָרן	70 —	8.10 — 7.80
נערסטע מאלץ	62	
" פוטטער	62	7.50 — 7.25
האפער	40	7.05 6.75
קוקורוץ באנאטער	75	6.60 6.55
אנדערע	73	6.50 — 6.45
הירזע	—	7.10 6.80

טערמין-פרייזע	פער הערבסט פריה-יאהר	100 קילא
ווייצען	.	—.—
	.	10.02
קוקורוץ	.	—
נערסטע	.	6.67
האפער	.	—
	.	7.27
	.	—
ראפס	.	—.—

זאק-מעהל		קר. פל.
נומער	0	19.40
"	1	18.80
"	2	18.20
"	3	17.40
"	4	16.40
"	5	15.60
"	6	14.70
"	7	13.70
"	8	12.80
	8½	11.60

דער זאק צו 100 קילאגראמם מיט זאק פרייא באהן.

	קר. פל.
שפירירטוס: אלטע מעהארע פריטרעפע	34.—
" נייע " קארטאפעל	31.25

קורז-טאבעללע פאָם 29. נאָוועמבער.

געלד-קורז	קר. פל.
זילבער-אגיא	100 —
דוקאטען	5 70
עסטערייכ-אונגארישעס 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	9 58
נאפאלעאנדאָר	9 58
דייטשע רייכסבאנקנאטען	59 15
20 מארק-שטיקע	11 82
פאפיער-רובעל	1 17

לאָזע	קר. פל.
1854-ער 4-פערצענטיגע שטאאטס-לאָזע	120 —
1860-ער גאנצע	133 —
דעטטא האלבע	140 —
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	170 —
דעטטא " 50 "	170 —
דאנא-רעגולירונגס-	37 —
ש׳יכען לאָזע	21 —
קרעדיט-לאָזע	172 —
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	36 —
דאנ-דאמפפשיפפ-פארטס- לאָזע	110 —
אינסבריקער לאָזע	21 —
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	17 —
קראקויער לאָזע " 20 "	19 —
אָפנער לאָזע " 40 "	38 —
פאלפי לאָזע " 40 "	35 —
רודאלפס לאָזע " 10 "	20 —
סאלם לאָזע " 10 "	52 —
וואלדשטיינער לאָזע " 20 "	22 80
סט.-גענאָאיס לאָזע " 40 "	47 —

לאָזע	קר. פל.
שטאניסלויס לאָזע צו 2 גולד.	23 50
פרעסבורגער לאָזע " 100 "	126 50
דעטטא " 50 "	64 50
וואלדשטיין-לאָזע " 20 "	26 50
ווינדישגרעץ " " 20	40 —
אונגאריש-כרעדיט-לאָזע צו 100 גולד.	113 10
פריאָריטעטען	109 80
וויענער-לאָזע	125 —

ערסטע-פאפיערע	קר. פל.
אונגארישע גאלדרענטע 6%	119 65
דעטטא " צו 4%	86 75
אונגארישע פאפיער-רענטע	85 15
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	100 25
טעמעשוואר באנאטער	98 50
ריעבענבירגישע	98 75
גאליציש	98 30
בוקאווינא	97 —
אונגארישע איזענבאהנ-אנלעהען	138 —
וויינצעהנטס-אבלעזונגס-אבליגאציאָנען	97 —
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באָדענ-קרעדיט צו 5 איינהאלב פערצענט	131 —
דער אונגארישען היפאטהעקען באנק צו 5½ פערצענט.	101 75
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענ-קרעדיט-אנשטאלט צו 5½ פערצענט	98 50
דער אסט-באהן	97 —
נאָרד-אסט-באהן	147 —

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck, v. M. Burian Waitznerboulevard.

היערויף שריע טיסא דען אנאדי אן: „מערקווירדיג, דאס דער העדר אנאדי ניכט שווייגען קאנן! איך האבע רוהיג צוגעהאָרט, וואס ער געשפּראָכען האט. וואס אימטער ער אויך דאראויף זאגטע, עס איזט אונזערע הייליגסטע פפליכט, דיא רוהע דעס לאנדעס אונד דען פריעדען צווישען ראססען אונד קאָנפעססיאָנען אויפרעכטצוהאלטען. — איך האבע אים זאלאער קאָמיטאטע דאס „שטאטאריאום" געגען דיא רייבער אונד רויב-מאָרדער פערקינדען לאססען. וואס קאנן איך דאפיר, דאס העדר איוואָן שימאָני דיעזעס אויף דיא אנטי-סעמיטען בעציעהט, אינדעם ער זאגטע, דאס איך דאס „שטאטאריאום" געגען דיא אנטי-סעמיטען פערקינדעט האבע! היעמיט האט ער יא זעלבער דיא אנטי-סעמיטען אלס גלייך-בעדייטענד ערקלערט מיט רייבערן אונד רויב-מאָרדערן!" (דיעס וואר איין וואָהלגעלונגענער וויטץ געגען דיא אנטי-סעמיטען, וואריבער דענן אויך אים רייכסטאגע איין אללגעמיינעס היטערעס לאכען ענטשטאנד.)

היערויף ריעף איוואָן שימאָני: „וויר איבערנעהמען פיר אונזער טרייבען יעדע פעראנטוואָרטונג!"

היערויף זאגטע וויעדער טיסא: „היער אים רייכסטאגע, וואָ דאס וואָרט פרייא איזט, וואָ מאן פיר גאר קיינען אויסשפּרוך צור פעראנטוואָרטונג געצאָגען ווערדען קאנן, איזט קיינע קונסט, איין גראָסער יונגע צו זיין אונד זאָ דען שנאבעל לויפען צו לאססען! אבער ווענן זיא דרויסען, אויסער דעם רייכסטאגע, פאָר דעם געריכטע דען מוטה בעזיטצען ווערדען, דיא פעראנטוואָרטליכקייט פיר העטצערייען צו פליגדערונגען אונד רייבערייען אויף זיך צו נעהמען — דאנן ווערדע איך זיא פיר איינען „גראָסען יונגען" בעטראכטען!"

ענדליך וואורדע דער אנטראג דער פעטיציאָנס-קאָממיססיאָן אנגענאָממען, דאס מאן דיעזע פעטיציאָנען דעם קולטוס-מיניסטער איבערגעבע, דאמיט ער זיא שטודירע אונד זיינע מיינונג דאריבער אבגעבע; —

וויא דיעזע מיינונג לויטען ווירד, דאריבער קאנן וואָהל קיין צווייפעל אבוואלטען. ווענן העדר פאָן טרעפאָרט פערזאָנליך אויך קיין פריינד דער „ישיבות" איזט, זאָ ווירד ער זיך דאָך צור שפּערונג דערזעלבען ניממער הערביילאססען אונד ווירד אויך דען אויסשפּרוך ניכט טהון, דאס דיא יידישען געמיינדען אונגארנס נור זאָלכע ראבבינער אנשטעללען דירפען, דיא אויס דעם לאנדעס-ראבבינער-סעמינאר הערפאָרגינגען. דיא קאָמיטאטע קאָננען לייכט אויף זאָלך שיעפען וועג געראטהען, אלליין איין מיניסטער קאנן אונד דארף דיעזען וועג ניממער בעטרעטען. ער וויים עס יא אם בעסטען, דאס דיעזעס עבען דיא „טרעננונג" אין דער יודענהייט אונגארנס צור פאָלגע האטטע. אין דעם אויגענבליקע נון, אלס דיעזע „טרעננונג" געשטאטטעט וואורדע, האט מאן יא שטיללשווייגענד אויסגעשפּראָכען, דאס דיא אָרטהאָדאָקסען געמיינדען איהרע ראבבינער ניכט אויס דעם ראבבינער-סעמינארע זיך צו האָלען ברויכען. וואָהער זאָללען אבער דיא אָרטהאָדאָקסען געמיינדען איהרע ראבבינער הערנעהמען? — פאָן וואָ אנדערס, אלס אויס דען „ישיבות", וויא דיעס זייט יאהרהונדערטען אין דער געזאממטען יודענהייט אויף דעם גאנצען ערדען-רונד דער פאלל וואר: הייטע, וואָ דיא אָרטהאָדאָקסע יודענהייט איין אללערהאָכסטען אָרטעס גענעהמיגטעס שטאטוט בעזיטצט, קאנן עס ניעמאנד וואגען: דיא „ישיבות" צו שפּערען אונד דען אָרטהאָדאָקסען-געמיינדען פאָרצושרייבען, דאס זיא קינפטיג נור אויס דעם סעמינאר זיך ראבבינער האָלען דירפען. דא מיסטע יא פאָר אללעם דיא גאנצע אָרטהאָדאָקסע קאָנסטיטוציאָן בעזייטיגט ווערדען, אונד דאצו איזט וואָהל העדר טרעפאָרט גאר צו שוואך! — דיא מיינונג דעם קולטוס-מיניסטערס איבער דיא אין רעדע שטעהענדען פעטיציאָנען דירפטע וואָהל וויא פאָלגט לויטען: „מאן שפּריכט דאפאָן, דאס דיא ל ע ה ר ע ר קיינע גענינענדע בילדונג האבען — נון, דעסהאלב בעשטרעבע איך מיך יא, דיא ווינקעל-שולען צו שפּערען, דאמיט נור געפּריפטע לעהרער פערווענדעט ווערדען קאננען! — ווענן מאן אבער ווינשט, דאס דיא „ישיבות" געשפּערט ווערדען, דאמיט דיא געמיינדען ראבבינער האבען, וועלכע צור ריכטיגען מאטריקען-פיהרונג בעפעהיגט זינד — זאָ האבע איך בעריייטס דאס געאייגנעטע אין דיעזער בעציעהונג פערפיגט, אָהנע דאס איך דעסהאלב דיא „ישיבות", דערען אויפרעכט-ערהאלטונג דען אָרטהאָדאָקסען ניכט פערבאָטען ווערדען קאנן, שפּערען מיססטע. איך האבע יא בעקאננטליך דען בעפעהל ערלאססען, דאס קיין צאָגלינג אין דיא פרעסבורגער ישיבה אויפגענאָממען ווערדע, בעפאָר ער זיך דורך צייגניססע אויסוויזט, דאס ער דיא אונטער-רעאל-שולע אָדער 4-קלאססען דעס גימנאזיאומס אבסאָלווירט. זאָלכע צאָגלינגע נון, וועלכע דיעזע שטודיען געמאכט, בעזיטצען וואָהל דאָך גענינענדע בילדונג צור ריכטיגען פיהרונג דער מאטריקען. מאן ברויכט אלזאָ צור אנאייגנונג דיעזער אייגענשאפט דורכאויס ניכט ערסט אין ראבבינער-סעמינאר צו בעזוכען!"

אללענפאללס ווערדען דיעזע פעטיציאָנען ווירקונגסלאָז בלייבען. דיא קאָמיטאטע ווירדען דענן אויך געשיידטער האנדעלן, ווענן זיא זיך אים איהרע אייגענע פערוואלטונג קיממערן אונד זיך ניכט אין אנגעלעגענהייטען מישען, אים וועלכע זיא זיך גאר ניכט צו קיממערן ברויכען.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (א י י ן נ י י ע ר ב א נ ו ס.) דיא אונגארישע רעגיערונג בעפאנד זיך בעקאננטליך וועגען דער ערנעננונג איינעס נייען באנוס פיר קראָאציען אין גראָסער פערלעגענהייט. אין פאָלגע דער בעקאננטען וואפּפען-שילדער-רעוואָלוציאָן אין אגראם (הויפּטשטאדט קראָאציען'ס) איזט וויא אללגעמיין בעקאננט, דער פריהערע באנוס צוריקגעטרעטען. ער קאָננטע נעמליך דען בעפעהל דער אונגארישען רעגיערונג וועגען וויעדער-אנברינגונג דער וואפּפען-שילדער מיט אונגארישער אויפשריפט ניכט צור אויספיהרונג ברינגען, וויל ער דיא פערביטטערונג דער קראָאטישען בעפאָלקערונג פירכטעטע. ער זאה זיך דאהער גענאָטהיגט, זיינע שטעללע נידערצולעגען, אונד דיא אונגארישע רעגיערונג מיססטע איינען קאָניגליכען קאָממיססער נאך אגראם ענטזענדען, דער דיא וואפּפען-שילדער מיט אונגארישער אויפשריפט וויעדער אנבראכטע אונד זאָמיט אויך דיא פערלעטצטע עהרע דעס אונגארישען שטאאטעס וויעדער הערשטעללטע. וועהרענד דער טהעטיגקייט דעס קאָניגליכען קאָממיססערס אין קראָאציען מיססטע נאטירליך דיא דאָרטיגע לאנדעס-פערפאססונג אויפהאָרען אונד דער לאנדטאג קאָננטע ניכט צוזאממענטרעטען. דאס דורפטע אינדעם פיר דיא דויער ניכט לאנגע זאָ בלייבען. דיא אונגארישע רעגיערונג בעמיהטע זיך נון זייט מאָנאטען, איינע געאייגנעטע פערזאָנליכקייט צו פינדען פיר דיא איבערנאהמע דער באנוס-שטעללע. מאן מיססטע איינען מאנן האבען, צו וועלכעם זאָוואָהל דיא אונגארישע רעגיערונג, אלס אויך דיא קראָאטישע בעפאָלקערונג פאָללעס פערטרויען העטטע. דיא רעגיערונג אונטערהאנדעלטע לאנגע מיט דעם גענעראל פ י ל י פ אָ ו ו י ט ש, וועלכער אלס געבאָרענער קראָאטע ביי זיינען לאנדסלייטען געניגענדעס פערטרויען בעזיטצט, אונד אנדערערזייטס אלס ג ע נ ע ר א ל געוויס אויך פיר דיא רעגיערונג אונפערבריכליכע טרייע בעוואהרען ווירדע. אללייז דיא אייסערסט-לינקע מאכטע דאביי פירכטערליכען לערם. זיא זאגטע, מאן האבע דער אונגארישען רעגיערונג זייטענס דעם וויענער האָפעס דען גענעראל פיליפּאָוויטש אלס באנוס אויפגענאָטהיגט: דיעזער מאנן ווערדע זיך אלס ג ע נ ע ר א ל ניממער דען בעפעהלען דער אונגארישען רעגיערונג אונטעראָרדנען, דא ער נור דען געמיינזאמען קריעגס-מיניסטער אלס זיינען בערעכטיגטען פאָרגעזעטצטען אנערקעננט! יא, דיעזער מאנן קאָננטע דאהין ווירקען, דאס קראָאציען פאָן אונגארן זיך גאנץ לאָזרייסע אונד אן דיא עסטערייכישע רייכסהעלפטע זיך אנשליעסע! — דא נון גענעראל

ראטטען-פערטילגונג בענוטצט. דיא יודען זינד נעמליך פערפפליכטעט, יעהרליך דעם שטאדט-ראטהע 5000 ראטטען אָדער דערען שווענצע דעם שטאדט-הויזע אבצוליעפערן. וויר מיססען נון, מיין קינד, דיעזעס באָזע לאנד פערלאססען. וואָהין וויר ציעהען ווערדען — דאס וויים איך ניכט! ווער קאנן מיר הייטע צייגען איין געלאָבטעס לאנד, וואָ קיינע יודענפערפאָלגונגען פאָרקאָממען!"

דער ראבבינער נאהם זיינע פרויא ביי דער האנד, דענן ער וואר אין פראנקפורט אם מאין וואָהל בעקאננט, אונד זוכטע דען וועג נאך דעם יודען-פיערטעל, דענן פיר דיא יודען וואר אין דען שטעדטען דער שלעכטעסטע שטאדט-טהייל, דען מאן דאס „געטטאָ" נאנגטע, צום וואָהן-פּלאטצע בעשטיממט.

שרה וואר ערשטוינט, אויף דעם גראָסען וועגע דורך דיא גראָסע שטאדט קיינעם איינציגען יודען צו בעגעגנען. אונד אלס זיא דאריבער איהרען מאנן בעפראגטע, דא זאגטע ער: „יא, אויך דיא כריסטען האבען יעטצט איהרע אָסטער-פייער, אונד טראָטצדעם קאיזער רודאָלף זיך דען יודען זאָ גנעדיג צייגט, זאָ ערליעס ער דאָך אויף פערלאנגען דעס בישאָפ'ס פאָן רעגענסבורג איינען בעפעהל, דאס דיא יודען וועהרענד דער כריסטליכען אָסטער-פייער אין איהרעם שטאדט-טהיילע איינגעשלאָססען בלייבען מיססען, אום זיך ניכט „צור שמאך דעם כריסטליכען גלויבענס" אונטער כריסטען בליקען צו לאססען!"

ענדליך ערייכטען דיא פליכטלינגע דאס טהאָר דעס יודען-פיערטעלס. דאס טהאָר וואר היער מיט איינעם אייזערנען גיטטער אבגעשפּערט; דרויסען שטאנד איינע כריסטליכע וואכע, אום קיינע כריסטליכען יודען-פערפאָלגער הינצולאססען, אינוועגדיג וויעדער הינטער דעם אייזען-גיטטער שטאנד איינע יידישע וואכע, אום צו זעהען, וועם מאן דען איינלאס געשטאטטען זאָלל אונד וועם ניכט!

דער ראבבינער אונד זיינע פרויא האָרטען, וויא דא דרויסען דיא כריסטליכע וואכע דאס ליעד „קיריע עלייזאָן" ליעד געזונגען האט. (דאס איזט איין גריעכישעס וואָרט אונד בעדייטעט: העדר גאָטט! ערבארמע דיך אונזער! דיעזעס ליעד האבען דיא קרייצ-פאהרער אויף איהרען קרייצ-פאהרטען געזונגען, אלס זיא אויף דעם וועגע נאך פאלעסטינא אויך פיעלע יודען ניעדערשלאכטעטען, וואס אין דער יידישען געשיכטע אונטער „גזירת תתנ"ו" בעקאננט איזט.)

דא ריעף איינער דער יידישען וועכטער הינטער דעם גיטטער דעם דרויסען שטעהענדען כריסטליכען וועכטער צו: „האַנס, זינגע דיעס ניכט; עס איזט איין געפעהרליך ליעד!"

אונד אלס דיעזער וועכטער טראָטצדעם דיעס ליעד „קיריע עלייזאָן" אנשטיממטע, דא ריעף איהם יענער יודע צו: „איינע „קריעה" זאָללסט דוא דיר שניידען! ווענן דוא מיט דיעזעם ליעדע אויפהאָרסט זאָ בעקאָממסט דוא איבער-מאָרגען עטוואס צו טרינקען!"

„נון! מיט דעם וואָרטע „טרינקען" קיססט דוא מיך שאָן, (זאגטע דער כריסטליכע וועכטער) מיין ליעבער סאמועל נאָזענשטערן! דער טייפעל האָלע היער אללע יודען, דיא וויר וועהרענד אונזערער פייערטאגע בעוואכען מיססען. דאָך דוא ביזט מיין פריינד, איך בעשיטצע דיך, אונד ווענן וויר אָפט צוזאממענטרינקען, ווערדע איך דיך צו מיינעם גלויבען בעקעהרען! אבער יעטצט מאכע איינמאל דאס טהאָר אויף! דא שטעהען צוויא פאָן דיינען לייטען! וועלכע דיר איינמאל דיא שאָנע יודין אן! איינע זאָלכע שאָנהייט האבט איהר אין גאנץ פראנקפורט ניכט!"

סאמועל נאָזענשטערן זאה נון דורך דאס גיטטער דיא ביידען פרעמדען אן אונד זאגטע: „איך געטרויע מיך ניכט, אויפצומאכען, וויל דאס קיינע יודען זינד! ער האט קיינען געלבען רינג אויף דעם מאנטעל, אונד זיא האט קיינע בלויע שלייפע אויף דעם קאָפּפע. (עס וואר נעמליך דאמאלס געזעטץ, דאס איין יודע אלס ערקעננונגסצייכען איינען געלבען רינג אויף דעם מאנטעל אונד איינע יידין איינע בלויע שלייפע אויף דעם קאָפּפע טראגען מוסטען, אבער אין דער איילע דער פלוכט האט דאס עהע-פּאאר פערגעססען, דיעזע צייכען אויפצונעהמען.)

ענדליך גאב זיך דער ראבבינער דורך איניגע העברעאישע וואָרטע צו ערקעננען, אונד ער וואורדע זאָמיט זיינער פרויא איינגעלאססען. — אלס זיא דיא סינאגאָגע ערייכטען, אין וועלכער געראדע געבעטעט וואורדע, טראט דער ראבבינער אין דיא מעננער-שול, וועהרענד דיא ראבבינערין זיך אין דיא ווייבער-שול בעגאב.

היער פיהלטען זיך דיא פליכטלינגע וויא צו הויזע; דער גאָטטעס-דיענסט וואר היער וויא אין יעדער גראָסען יידישען געמיינדע איין וואונדערשאָנער, טראָטצדעם מאן דא נאָך ניכט קאָהר אונד אָרגעל האטטע. דיא פראָממען יודען וואָללען נעמליך פאָן איינער אינשטרומענטאל-מוזיק ביים גאָטטעס-דיענסטע ניכט וויססען, אונד צוואר מיט רעכט, דענן עס איזט ערהעבענדער, ווענן דער לאָב-געזאנג גאָטטעס אויס דער ווארמען מענשענברוסט אויפשטייגט, אלס אויס דען קאלטען אָרגעל-פּפייפען. — (זאָ שרייבט היינע).

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

187 האבען זיך דיא איינגאהמען אום 100 מילליאָנען געהאָבען, אונד נאָך איממער קאָממען וויר ניכט אוים! זאָ ווירטהשאַפטעט אונזערע רעגיערונג! (גראָסע בעוועגונג!) וויר האבען 87 מילליאָנען שטייער-ריקשטענדע. וואָצו אלזאָ נייע שטייער-ערהאָהונגען? ווארום טרייבט מאן דיעזע ריקשטענדע ניכט איין? ווייל דאס פאָלק ניכט צאהלען קאנן! ווייל מאן פאָן דעמזעלבען ניכטס מעהר ערפּרעססען קאנן! סעלל האט אויך אבגעראנקט, ווייל ער געזעהען האט, דאס דיעזע ווירטהשאַפט קיין גוטעס ענדע נעהמען קאנן! איך מוס דאהער דיעזע רעגיערונגס-פאָרלאגע מיט ענטשיעדענהייט צוריקווייזען!"

יעטצט שפּראך נאָך דער איסערסט-לינקע עדוארד קריסטינקאָוויטש; ער זאגטע: „וויר בעפינדען אונס ניכט מעהר אם ראנדע דעם שטאאטס-באנקראָטטעס; וויר שטעהען שאָן מיטטען אים שטאאטס-באנקראָטטע! שפּרעכען וויר עס אָפּפען אוים: „וויר קאָננען דיא שטאאטסשולדען ניכט צאהלען!" אונזערע שטאאטס-פּאפּיערע ווערדען דאנן וואָהל ווערטהלאָז ווערדען; אללײן וועניגסטענס ווירד אונס נאָך דער גרונד אונד באָדען בלייבען, דאמיט וויר ניכט הונגערס שטערבען אָדער צום בעטטעלשטאב גרייפען מיססען!" (אויסעראָרדענטליכע בעוועגונג אויף אללען זייטען דעס הויזעס.)

אין דער זאמסטאג-זיטצונג וואורדען דיא פערהאנדלונגען איבער דאס שטייער-ערהאָהונגס-געזעטץ מיט גלייכער העפטיגקייט פאָרטגעזעטצט. דאניעל איראני שטעללטע דען אנטראג, דאס מאן איינע קאָממיססיאָן פאָן 21 מיטגליעדערן וועהלע, וועלכע אונזער גאנצעס שטייער-זיסטעם גענוי פּריפע, דענן אונזער געגענווערטיגעס שטייער-זיסטעם האט דאס לאנד צו גרונדע געריכטעט. אונזערע פינאנצ-לאגע איזט ניכט בלאָס איינע ערנסטע, זאָנדערן איינע „בעזאָרגניס-עררעגענדע". ער ווירדע דיעזער קאָממיססיאָן צוויא יאהרע גאָננען צור אויספיהרונג איהרער ארבייט, דא זאָ עטוואס זיך ניכט איבער נאכט דורכשטודירען לאָסט!

יעטצט ערהאָב זיך פּיל מאָריץ, דער שוואגער טיסאָ'ס, אונד זאגטע: „איך פינדע דען אנטראג דעם העררן איראני פיר לעבערליך. ער ווילל איינע קאָממיססיאָן צור פּריפונג דעס שטייער-זיסטעמס איינזעטצען, דיא צוויי יאהרע ארבייטען זאָלל. אבער וויא ווירד עס זיין, ווענן דיא מיטגליעדער דיעזער קאָממיססיאָן צופעלליג ביי דען נעכסטען וואהלען דורכפאללען אונד גאר ניכט אינס פּארלאמענט געלאנגען? וואס זאָללען זיא דאנן מיט דער בעגאָננענען ארבייט מאכען? מאן זיעהט דעמנאך, דאס דיעזער אנטראג, נאטירליך יעטצט, וואָ דער געגענווערטיגע רייכסטאג זיינעם שלוססע צואיילט, ניכט אן דער צייט ווערע!"

היער ווערדען דיא פערהאנדלונגען אונטערבראָכען, דא זאמסטאג אויך איבער דיא פערשיעדענען פעטיציאָנען בעריכטעט ווערדען מוס. איבער איינע דיעזער פעטיציאָנען בעריכטען וויר אים צווייטען ארטיקעל.

דיא ישיבה-אנגעלעגענהייט

אים אונגארישען רייכסטאגע.

וויא וויר בערייטס אין נוממער 136 בעריכטעטען, האבען 5 קאָמיטאטע אן דען רייכסטאג פעטיציאָנען געריכטעט, אין וועלכען געפאָרדערט ווירד, דאס מאן דיא ווינקעל-שולען שליעסע אונד דיא פערפיגונג טרעפפע, דאס אין צוקונפט ניעמאנד ראבבינער ווערדען דירפע, דער ניכט דאס ראבבינער-סעמינאר בעזוכטע.

דיעזע פעטיציאָנען קאמען אין דער פאָריגעסטריגען זיטצונג דעס אונגארישען רייכסטאגעס צור פערהאנדלונג. דער רעפערענט אין דיעזער אנגעלעגענהייט, הערר אלעקסיוס סעקעלי, זאגטע: „געעהרטעס הויז! דיא פעטיציאָן דעס באָרשאָדער קאָמיטאטס אין אנגעלעגענהייט דער שפּערונג דער ווינקעל-ראבבינער-שולען (ישיבות) שפּריכט מיט גראָסער אנערקעננונג איבער דיא טהעטיגקייט אונד אָפּפערווילליגקייט, וועלכע איינצעלנע איזראעליטישע געמיינדען אויף דעם געביעטע דער פאָלקס-ערציעהונג בעקונדען. דאָך ווייזט דיעזע פעטיציאָן אויך דאראויף הין, דאס דיעזע אָפּפער גראָסטענטהיילס אונפרוכטבאר זינד, ווייל פיעלע ראבבינער אונד יידישע לעהרער ניכט דיא נאָטהיגע בילדונג בעזיטצען, דא זיא ביי זאָלכען ראבבינען געלערנט, דיא פאָן וועלטליכער וויססענשאַפט קיינען בלויען דונסט האבען! מאן פינדעט דאהער אין יענען ראבבינען אונד לעהרערן ניכט יענע איינגענשאַפטען, וועלכע פאָם געזיכטס-פּונקטע דער ריכטיגען מאטריקעלפיהרונג אונד יוגענד-ערציעהונג נאָטהווענדיג זינד. דיא קאָמיטאטע ביטטען דאהער, דאס זאָלכע ווינקעל-ראבבינער-שולען געשפּערט אונד דאס נור זאָלכע פערזאָנען אלס ראבבינער אנגעשטעללט ווערדען, וועלכע אים פעסטער לאנדעס-ראבבינער-סעמינאר הערואנגעבילדעט וואורדען! — איך שטעללע אים נאמען דער פעטיציאָנס-קאָממיססיאָן דען אנטראג, דאס מאן דיעזע בעאבטענס-ווערטהען פעטיציאָנען דעם קולטוס-מיניסטער איבערגעבע, דאמיט ער זיא שטודירע אונד זיינע מיינונג היריבער איסערע!"

דיעזע געלעגענהייט וואָללטע דער אנטי-סעמיט איוואן שימאָני ערגרייפען, אים איינע שימפּפּרעדע זאָוואָהל געגען דיא אָרטהאָדאָקסען, אלס געגען דיא נעאָלאָגען יודען צו האלטען. ער זאגטע:

„דיא פעטיציאָנס-קאָממיססיאָן, וויא אויך דיא רעגיערונג זינד אין אלל יענען פראגען, וועלכע דיא יידישען אנגעלעגענהייטען בעטרעפפען, ניכט גוט אונטערריכטעט אונד בעפאָלגען דאבייא אויך ניכט דען ריכטיגען וועג. איך וויים, דאס זיך היער איין ראבבינער-סעמינאר בעפינדעט, אבער דיא אָרטהאָדאָקסען וועהלען קיינען ראבבינער, דער דאָרט אויסגעבילדעט וואורדע. איהנען גילט נור דיא פרעסבורגער ישיבה! איך העטטע עס פיר צוועקמעסיגער געפונדען, ווענן דיא צור ערריכטונג דעס ראבבינער-סעמינארס פערווענדעטע סוממע צום צוועקע דער איבערזעטצונג דעס „תלמוד" אינס אונגארישע פערווענדעט וואָרדען ווערע! איך האבע אין דיעזער אנגעלעגענהייט פיעלע ערפאהרונגען געמאכט איבער דיא אָרטהאָדאָקסען יודען, איבער איהרע אנזיכטען, געוואָהנהייטען אונד געברייכע. דיא רעגיערונג פערשטעהט דאס ניכט; טיסאָ נימממט זיך זאָ ווארם דער יודען אן, דאס ער וועגען איהרער דיא פרעס-פרייהייט איינשרענקען וויללל. דיא רעגיערונג געהט זאָגאר זאָ וויט, געגען דיא אנטי-סעמיטען דיא שטרענגסטען בעשטיממונגען דעס שטראפגעזעטצעס, נעמליך דאס שטאטאריאום, אנצוווענדען. איך טראגע דיא פעראנטוואָרטונג פיר אונזער אונטערנעהמען, אבער אויך דיא רעגיערונג מאָגע זיך איהרער פעראנטוואָרטליכקייט שטרענגע בעוואוסט זיין. איך פאָדערע דיא רעגיערונג אויף, זאָבאלד אלס מאגליך, איינען געזעטצ-ענטוואורף איבער דיא שליעסונג דער ראבבינער-ווינקעל-שולען אונד איבער דיא ערקלערונג דעס ראבבינער-סעמינארס צור שטאאטס-אנשטאלט איינצובריינגען."

היערויף ערהאָב זיך מיניסטער-פּרעזידענט טיסאָ אונד זאגטע: איך ביטטע דאס געעהרטע הויז, דען אנטראג דער פעטיציאָנס-קאָממיססיאָן אָהנע ווייטערעס אנצונעהמען. איך קאנן מיך אין אללע איינצעלהייטען, דיא שימאָני היער פאָרגעבראכט, גאר ניכט איינלאססען, ווייל זיא ערסטענס גאר ניכט צור זאכע געהארען, אונד צווייטענס האבע איך גאר ניכט פערשטאנדען, וואס ער דא אללעס צוזאממענגערעדעט. איינינע וואָרטע מוס איך אבער דאָך דאצו זאגען אונד דאס איזט, דאס איך ביי דעם, וואס איך איבער דיא פּרעסס-פרייהייט געזאגט, ווייטער בלייבע. איך וויללל וואָהל דיא פּרעסס-פרייהייט ניכט אבשאפּפען, אבער איך ווערדע דאָך איינע העטצעריא געגען ראססען אונד קאָנפעססיאָנען ניעמאלס צולאססען. זאָ וויא איך ניכט דולדע איינע העטצע געגען דיא אונגארישע נאציאָן, זאָ וויללל איך קיינע העטצע דולדען געגען דיא יידישע קאָנפעססיאָן."

היערויף ריעף אָנאָדי דאצווישען: „אונד וויא העטצען ערסט דיא יודענפריינדליכען צייטונגען געגען אונס!"

פאָלליעטאָן.

דער רבי פאָן בכרך.

(4-טע פאָרטזעטצונג.)

„פיר דען אירגער, דען איהר מיר בערייטעט, (זאגטע דער פאטער צו שרה ווייטער) מאָגע איינע גראָסע „צרה" אלס שטראפע איבער אייך קאָממען! נימם צו דיעזער אויסשטייער דען פלוך דיינעס פאטערס!"

„אָ, נאָטט! הערע איהן ניכט, דיעזען פלוך! (ריעף יאממערנד דיא שאָנע שרה) דענן אברהם ערצעהלטע מיר, דאס עס אין דען היילינגען ביכערן שטעהע, דאס נאָטט דען פלוך דער עלטערן געגען איהרע קינדער ניכט אנהארע."

אונד זאָ פערווײלטע דער יונגע, וויסבעגיעריגע אבראהאם אין דער האָהען ראבבינער-שולע צו טאָלעדאָ, וואָ ער זיך גלייך דען איבריגען שפּאנישען יודען דער דאמאליגען צייט אויך האָהע וועלטליכע בילדונג אנגעאייגנעט. — נאָך זיינער ריקקונפט אין באכאראך וואורדע ער דא אלס גראָסער געלעהרטער געפּייערט. — ער נאהם נון זיינע שרה, דערען פאטער אינצווישען געשטאָרבען, מיט דעם גראָסען ערערבטען פערמאָגען, אונד וואורדע ראבבינער פאָן באכאראך, וואָ ער טראָטץ זיינעס גראָסען וועלטליכען וויססענס אלס איפריגסט פראָממער ראבבינער דיא געמיינדע לייטעטע. ער לעבטע מיט דער פאמיליע זיינער פרויא אין אינניגסטער פריינדשאַפט אונד וואַרען דערען מיטגליעדער יעדען זאמסטאג אונד פייערטאג זיינע טיש-געסטע.

נון קאם עס צו יענעם סדר-אבענד, מיט דערען שילדערונג וויר אונזערע געשיכטע בעגאָננען. עס איזט אינטערעססאנט, וויא זיך דער געטויפטע היינע איבער דיא „סדר-פייער" דער יודען איסערט. — „וועהמיטהיג, היטער, ערנסטהאפט אונד געהיימניספאָלל איזט דער כאראקטער דיעזער סדר-פייער, אונד דער הערקאָממליך זינגענדע טאָן, וואָמיט דיא „הגדה" פאָן דעם הויזפאטער פאָרגעלעזען אונד פאָן דען צוהאָרערן נאכגעשפּראָכען ווירד, קלינגט זאָ שויערפאָלל איננינ, זאָ מיטטערליך-איינלוללענד אונד צוגלייך זאָ האסטיג אויפוועקענד, דאס זעלבסט דיאיעניגען יודען, דיא לענגסט פאָם גלויבען איהרער עלטערן אבגעפאללען אונד פרעמדען פריידען אונד עהרען נאכגעיאגט זינד — אין דער טיעפע איהרעס הערצענס ערשיטטערט ווערדען, ווענן איהנען דער אלטע בעקאננטע סדר-געזאנג צופעלליג אינס אָהר דרינגט."

עס וואר דאהער עטוואס איבעראָרדענטליכעס, דאס איין ראבבינער זאמט זיינער פרויא מיטטען אים „סדר" דורכגעגאנגען. דיא יונגע ראבביניין ערצעהלטע, אלס איהר דער מאנן, דער ראבבינער, דען גרונד זיינער פלוכט מיטטהיילטע — אונד דער ראבבינער ערשראק נאָך מעהר, אלס איהם זיינע שאָנע יונגע פרויא מיטטהיילטע, דאס זיא אין איינעם יענער צוויא פרעמדען מענשען איינען דייטשער ערקאננטע, דער איהר שאָן פיערצעהן מאָנע צופאָר אויף דער נאססע בעגעגנעטע, דיא אנגעהאלטען, איהר דען האָף געמאכט אונד איהר איינען אבשייליכען אנטראג געשטעללט.

— אינדעססען בעזאָנן זיך באלד דער ראבבינער אונד זאגטע: „געלאָבט זייא נאָטט! איך גלויבע אלזאָ, יענע באזען האבען נור דיר נאכגעשטעללט; זיא וואָללטען דא איינען שרעקען הערפאָררופען אונד אין דיעזער פערווירונג דיך רויבען. איך האָפפע נון, דאס יענע באזען נאָך אונזערער פלוכט אונזערע טהייערען אנפערוואַנדטען אונד אונזערע געמיינדע פערשאָנען ווערדען. איילען וויר! פליכטען וויר אונס נאָך איינעם אנדערען לאנדע! ווענן וויר אויך דאמיט דיא היילינגען פייערטאגע ענטווייהען, דענן ביי איינער זאָלכען לעבענסגעפאהר איזט דיעס ערלויבט. דער נאָטט אונזערער עלטערן ווירד אונס ניכט פערלאססען; איך וויללל נון דען פלוס ערריינען; דאָרט שטעהט דער טויב-שטוממע ווילהעלם מיט זיינעם שיפּפע, דער זיך מיט פישעריא בעשעפטיגט אונד דער אונס פיר יעדען זאמסטאג אונד דיא פייערטאגע מיט דען שאָנסטען פישען צו פערזעהען פפלעגט. ער איזט אונס טריא; דאבייא איזט ער טויב-שטומם אונד ווירד אונזערע פלוכט ניכט פערראטהען."

דיא פליכטלינגע טראַפען דא דען פישער-קנאבען, דער זיא אין זיין שיפף גענאָממען; דער ראבבינער ערטהיילטע איהם דען ווינק, זיא דען רהיין אויפווערטס צו פיהרען. עס וואר איין וואונדערשאָנער מאָנדשיין-אבענד, דער מאָנד לייכטעטע העלל. דיעזע געגענד אן אונד פיר זיך איזט אויך ביי מאנגע איינע זעהר ציבערהאַפטע; צו ביידען זייטען דעס רהיינס ערהעבען זיך דיא האָהען בערגע; זיא פיהרען אן דען שטעדטען בינגען אונד מאינץ פאָראיבער; פאָן דא לענקטען זיא אין דען שטראָם מאין איין אונד געלאנגטען נאָך לאנגער פאהרט אין פראנקפורט אם מאין אן.

אלס זיא דא פאָר איינעם הויזע שטעהען בליעבען אונד זיך צום אויסשטייגען אנשיקטען, צייגטע אברהם זיינער פרויא שרה איין הויז אונד זאגטע: „אין דיעזעם הויזע וואָהנט איין געטויפטער יודע, וועלכער יעדעם, דער איהם איינע מאָרטע ראטטע בריגנט, זעכס העללער אויסצאהלט, אונד אלל דאס געשיעהט אויף קאָסטען דער יידישען געמיינדע פאָן פראנקפורט. דיא שטאדט ווירד היער נעמליך פאָן פיעלען ראטטען בעלעסטיגט, אונד דיא יודען ווערדען צו-